

XALQARO TA'LIM DASTURLARI ASOSIDA PEDAGOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA DUAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISHNING METODIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Muallif: Sultonova Gulnoza Raximberdi qizi¹

Affiliyatsiya: Andijon davlat pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17331946>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xalqaro ta'lim dasturlari tajribasi asosida pedagogik oliy ta'lim muassasalarida dual ta'limni joriy etishning nazariy asoslari va amaliy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Dual ta'lim modeli nazariy bilim bilan amaliyotni uyg'unlashtirishga xizmat qilib, kelajakdagi pedagog-kadrlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, maqolada xalqaro tajriba misolida dual ta'limning afzalliklari, uni joriy etishda mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan. Oliy ta'lim tizimida ushbu modelni keng tatbiq etish pedagogik jarayon samaradorligini oshirish, mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash hamda ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion yondashuvlarni kengaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, xalqaro ta'lim dasturlari, pedagogik oliy ta'lim, kasbiy kompetensiya, innovatsion ta'lim, ta'lim sifati, nazariya va amaliyot integratsiyasi.

Bugungi kunda ta'lim tizimidagi islohotlar, ayniqsa, pedagogik oliy ta'lim muassasalarida amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim shakllarining joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bunday shakllardan biri — dual ta'lim tizimi — hozirgi global raqobat sharoitida yuqori malakali pedagog kadrlar tayyorlashda samarali mexanizm sifatida e'tirof etilmoqda. Dual ta'limda nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar uyg'unlashgan bo'lib, bu pedagoglarning real kasbiy faoliyatga moslashishini tezlashtiradi. Shu jihatdan xalqaro tajribalar asosida dual ta'lim metodikasini takomillashtirish dolzarb masalalardan biridir.

Dual ta'lim bu ta'lim jarayonining nazariy va amaliy qismlarini birlashtiruvchi tizim bo'lib, unda talabalar oliy ta'lim muassasasida nazariy bilimlarni egallab, so'ngra ishlab chiqarish yoki ta'lim muassasalarida bevosita amaliyotda qatnashadi. Bunday tizim Germaniya, Shveysariya, Avstriya kabi mamlakatlarda keng tarqalgan bo'lib, aynan ushbu davlatlarning tajribasi asosida O'zbekistonda ham dual ta'limni joriy etish bo'yicha bir qator tashabbuslar ilgari surilmoqda. Dual ta'lim tizimining asosiy ustunligi shundaki, talaba oliy ta'limni davom ettirar ekan, bir vaqtning o'zida amaliy ish tajribasiga ega bo'ladi. Bu esa kelajakda ularning ishga joylashish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

Xalqaro ta'lim dasturlari dual ta'limni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Jumladan, Erasmus+, DAAD, Tempus, Horizon 2020 kabi dasturlar orqali xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda pedagogik yo'nalishlarda yangi o'quv rejalari ishlab chiqilmoqda, metodik qo'llanmalar yaratilyapti, professor-o'qituvchilar va

talabalar almashinuvi amalga oshirilmoqda. Bu esa ta'lim mazmunini zamon talablari asosida boyitishga xizmat qilmoqda. Xususan, Erasmus+ dasturi doirasida ko'plab pedagogik universitetlar Germaniya, Latviya, Polsha, Litva kabi davlatlar bilan hamkorlik qilib, dual ta'lim shaklida mashg'ulotlarni tashkil etmoqda. Shu bilan birga, xalqaro tajriba asosida ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar orqali ta'lim sifati oshmoqda.

Biroq dual ta'limni joriy etish jarayonida bir qancha muammolar ham mavjud. Birinchidan, amaliyot bazalarining yetarli emasligi yoki mavjudlarining ta'lim muassasalari bilan samarali hamkorlik qilmasligi natijasida talabalarining amaliy tajriba orttirish imkoniyatlari cheklangan. Ikkinchidan, o'quv dasturlarining ish beruvchilar talablari bilan to'liq mos emasligi ularni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Uchinchidan, o'qituvchilar orasida dual ta'lim tizimi bo'yicha yetarli malakaga ega bo'lmagan kadrlar mavjud bo'lib, bu ham metodik ta'minotda uzilishlarga olib kelmoqda. Bundan tashqari, normativ-huquqiy baza to'liq shakllanmaganligi, ya'ni talabalar, ish beruvchilar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi hujjatlarning mavjud emasligi yoki umumiyliigi, shartnomaviy asosda ishlash tajribasining yo'qligi ham tizimni to'liq yo'lga qo'yishda to'siq bo'lmoqda.

Dual ta'limni samarali joriy etish va rivojlantirish uchun esa metodik ta'minotni takomillashtirish zarur. Eng avvalo, modul asosidagi o'quv dasturlarini ishlab chiqish zarur. Bu dasturlar nazariy va amaliy mashg'ulotlarni integratsiyalashgan holatda taklif etishi lozim. Har bir modulda real amaliy topshiriqlar, loyiha ishlari va amaliyotga yo'naltirilgan mashg'ulotlar aks etgan bo'lishi kerak. Keyingi muhim yo'nalish bu ish beruvchilar bilan hamkorlikda o'quv rejalari va fan dasturlarini ishlab chiqishdir. Bunda ishlab chiqarish va amaliyot bazalarining ehtiyojlarini inobatga olish, ulardan kelib chiqib zarur kompetensiyalarni shakllantirish lozim bo'ladi.

O'qituvchilarni dual tizimda ishlashga tayyorlash ham muhim vazifadir. Xalqaro ta'lim dasturlari doirasida ularni xorijiy amaliyotlarga yuborish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha malaka oshirish kurslariga jalb qilish, ilg'or o'quv-uslubiy materiallar bilan ta'minlash orqali bu boradagi salohiyatni oshirish mumkin. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, masofaviy ta'lim elementlarini amaliy mashg'ulotlarga integratsiyalash ham metodik ta'minotning zamonaviylashuviga xizmat qiladi. Dual tizim samaradorligini baholash uchun esa muntazam monitoring va tahlil ishlari yo'lga qo'yilishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, dual ta'lim pedagogik kadrlar tayyorlashda sifatni oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy model sifatida e'tirof etiladi. Uni xalqaro ta'lim dasturlari asosida takomillashtirish orqali ta'lim sifati oshadi, bitiruvchilarning amaliy salohiyati kuchayadi va ular mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllanadi. Buning uchun har bir pedagogik oliy ta'lim muassasasida dual ta'limga ixtisoslashgan metodik markazlar tashkil etish, ish beruvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish, amaliyotchi-pedagoglarni o'qituvchilarning tarkibiga jalb etish va xalqaro tashkilotlar bilan qo'shma loyihalarni kengaytirish orqali natijadorlikka erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаева М. Педагогик та'лим тизимида инновацион ёндашувлар. – Тошкент: Fan va texnologiya, 2020.
2. Назарова Г. Олий таълимда дуал таълим технологиялари. – Тошкент: Universitet nashriyoti, 2021.
3. Deissinger, T. The German dual system of vocational education and training: Structure and function. – Journal of Vocational Education, 2019.
4. Gonon, P. Development of dual education in Switzerland: Challenges and prospects. – European Education Review, 2020.
5. Seitova, Z. P. (2022). ENSURING GENDER EQUALITY AS AN IMPORTANT DIRECTION OF REFORMS IN MODERN UZBEKISTAN. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(12), 275-284.
6. Сеитова, З. (2024). НАЛИЧИЕ ГЕНДЕРНО-УЩЕРБНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В УСЛОВИЯХ ЮЖНОГО ПРИАРАЛЬЯ. *Academic research in educational sciences*, (3), 537-542.
7. ZP, S. (2023). Social Transformations and Changes in The Minds of Women. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
8. Ishanova, N. (2023). MAIN DIRECTIONS OF OPTIMIZATION OF TEACHING RUSSIAN AS A NON-NATIVE LANGUAGE TO VETERINARY STUDENTS. *Science and innovation*, 2(B8), 52-55.
9. Nargis, I. (2022). RUS TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY INTEGRATIV METODLAR. *ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA*, 1(3), 73-76.
10. Ишанова, Н. Р., & Назирова, З. Р. (2023). ПРЕПОДАВАНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК НЕРОДНОГО СТУДЕНТАМ-ВЕТЕРИНАРАМ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ. *Science and innovation*, 2(Special Issue 8), 1596-1598.
11. Avezova, D., & G'ulomova, S. (2024, November). O'QUVCHILARDA MATN YARATISH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VA UNING ILMIY ASOSLARI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 11, pp. 386-389).
12. AVEZOVA, D. ESSE-O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRUVCHI VOSITA. *LTEACHIN ANGUAGE*, 143.
13. Avezova, D. (2024). O'QUVCHILARDA ESSE YOZISH MALAKASINI SHAKLLANTIRISH ZARURATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(20), 90-94.